

DERLEME**Çocukluk Döneminde Cinsel İstismar Üzerine Yapılan Çalışmaların İçerik Analizi*****Content Analysis of Studies on Sexual Abuse in Childhood***

Melis HIDİR¹, Fatma Elif KILINÇ²

ÖZ

Amaç: Çocuk cinsel istismarı çocuğun fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişim düzeyi göz önüne alındığında anlamlandırılmayacağı, kendi rızası dışında gelişen cinsel eylemlere zorla ya da ikna edilerek dâhil edilmesidir. Çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalmak çocuğun tüm gelişim alanlarını uzun ve kısa vadeli olarak önemli ölçüde etkileyen küresel halk sağlığı sorunlarından biridir. Bu çalışmanın amacı çocukluk döneminde görülen cinsel istismara yönelik yapılmış çalışmaların sistematik bir şekilde değerlendirilmesidir.

Yöntem: Değerlendirmede 01.01.2019 - 05.05.2020 tarihleri arasında PubMed veri tabanına ait yayınlardan “child sexual abuse” sözcük grubu kullanılarak yapılan arama ile ulaşılan çalışmalar taranmıştır. Bu anahtar kelime ile ilgili tarih aralığı sınırlandırılarak toplam 3201 çalışma görüntülenmiş olup tam metin olarak 2649 çalışmaya ulaşılmıştır. Konunun içeriği, yaş aralığı (0-18), başlık ve anahtar kelime uygunluğu, araştırma makalesi olması gibi kriterler değerlendirilerek uygun olmayan araştırmalar, derleme makaleler ve meta-analiz çalışmaları bu çalışmaya dâhil edilmemiştir. Değerlendirme kriterlerini karşılamayan çalışmalar çıkarıldığında toplam 12 makale incelenmiştir.

Bulgular: Çalışmalar incelendiğinde çalışma grubunun çoğunu ergenlerin oluşturduğu, cinsel istismar öyküsü olan çocukların, istismarcılarının çoğunun yakınlarındaki kişiler olduğu, istismarın zararlı madde kullanımı, depresyon, anksiyete, uyku bozuklukları, travma sonrası stres bozukluğu ile ilgili doğrudan ilişkisi olduğu ve intihar etme düşüncelerinin olduğu bulunmuştur.

Sonuç: Çocuk cinsel istismarı çocuğun hayatında derin izler bırakarak yetişkinliğe kadar etkisini sürdüren problemlere neden olmaktadır. Cinsel istismarın risk faktörleri ve sonuçları arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik araştırmalar, erken müdahale ve önleme programlarına yönelik araştırmalara göre daha fazladır. Çocuk cinsel istismarı yaygınlığını azaltmak için gelişimi bilen kişiler tarafından yapılacak değerlendirmelere, aile ve okul temelli programlara, bu değerlendirme ve programların etkililiğinin araştırılmasına ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Cinsel istismar, çocuk cinsel istismarı, sistematik derleme

ABSTRACT

Aim: Child sexual abuse is the forced or persuaded involvement of the child in sexual actions which the child cannot make sense considering the level of physical, mental and emotional development of child without his/her consent. Exposure to sexual abuse in childhood is one of the global public health problems that significantly affect all areas of development of the child in the long and short term. The aim of this study is to evaluate the studies on sexual abuse seen in childhood in a systematic way.

Method: In the evaluation, the studies conducted using the word group “child sexual abuse” belong to PubMed database published in English between 01.01.2019 - 05.05.2020. With this keyword, a total of 3201 studies were displayed and 2649 studies were reached as full text limited to this. The criteria such as content of subject, age range (0-18), title and keyword suitability, being research articles are evaluated but inappropriate studies, review articles and meta-analysis studies are not included in this study. Total of 12 articles were examined when studies that didn't obviate the evaluation criteria were removed.

Results: When the studies were examined, there were found that the majority of the study group consisted of teenagers, most of children have a history of sexual abuse are close to abusers, abuse has a direct relationship with harmful substance use, depression, anxiety, sleep disorders, posttraumatic stress disorder and they have suicidal thoughts.

Conclusion: Child sexual abuse engrave in child's life and causes problems that continue effectively till adulthood. Research to examine the relationship between the risk factors and consequences of sexual abuse is higher than research for early intervention and prevention programs. In order to decrease the prevalence of child sexual abuse, there are needs for evaluations to be made by people who know the development, family and school-based programs, and researching the effectiveness of these evaluations and programs.

Keywords: Child sexual abuse, sexual abuse, systematic review

¹İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Programı, ²Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, **Sorumlu Yazar:** Melis HIDİR, e-posta: melis.hidir@kavram.edu.tr, **ORCID No:** 0000-0003-4809-6729

GİRİŞ

Çocuk cinsel istismarı cinsiyet, din, dil, ırk, ayrımı gözetmeksizin dünyanın hemen hemen her yerinde çeşitli sosyal ve ekonomik gruplar arasında meydana gelen, etkisini yaşam boyu sürdürerek kişide kalıcı etkiler bırakan, çocuk haklarının ihlal edildiği bir halk sağlığı sorunudur (1,2).

İçinde bulunduğu zaman diliminden ve kültürden önemli ölçüde etkilendiğinden dolayı çocuklara yönelik cinsel istismar teriminin evrensel bir tanımının yapılması zordur. Çocukların cinsel istismarı geniş çapta incelendiğinde yapılan tanımların ülkeler, kuruluşlar ile araştırma ve klinik merkezleri arasında dahi farklılık gösterdiği görülmektedir (3). Bir eylemin veya deneyimin çocuk cinsel istismarı olarak tanımlanması için, yetişkinler tarafından gerçekleştirilen cinsel haz almaya yönelik, çocuğun rızasının olmadığı fakat dâhil olduğu her türlü temas içeren ve temas içermeyen davranışın kötüye kullanılarak gerçekleşmesi gerekmektedir. Temas içeren her türlü eylem (vajinal veya anal penetrasyon veya penetrasyon girişimi), oral-genital veya oral-anal temas, okşama (doğrudan veya üzerinde kıyafet varken) veya temas içermeyen eylemler (zorlama, kandırma, ikna etme, tehdit etme, yetişkinin cinsel doyumuna yönelik baskı kurma, çocuğun genital bölgesini ve memelerini teşhir etme, mastürbasyon yaptırma veya izletme, diğer kişilerle fuhuş dâhil olmak üzere cinsel eylemler yaptırma, poz verdirme, soyundurma ve performans sergileme) bu tanımın içine girmektedir. (4-6).

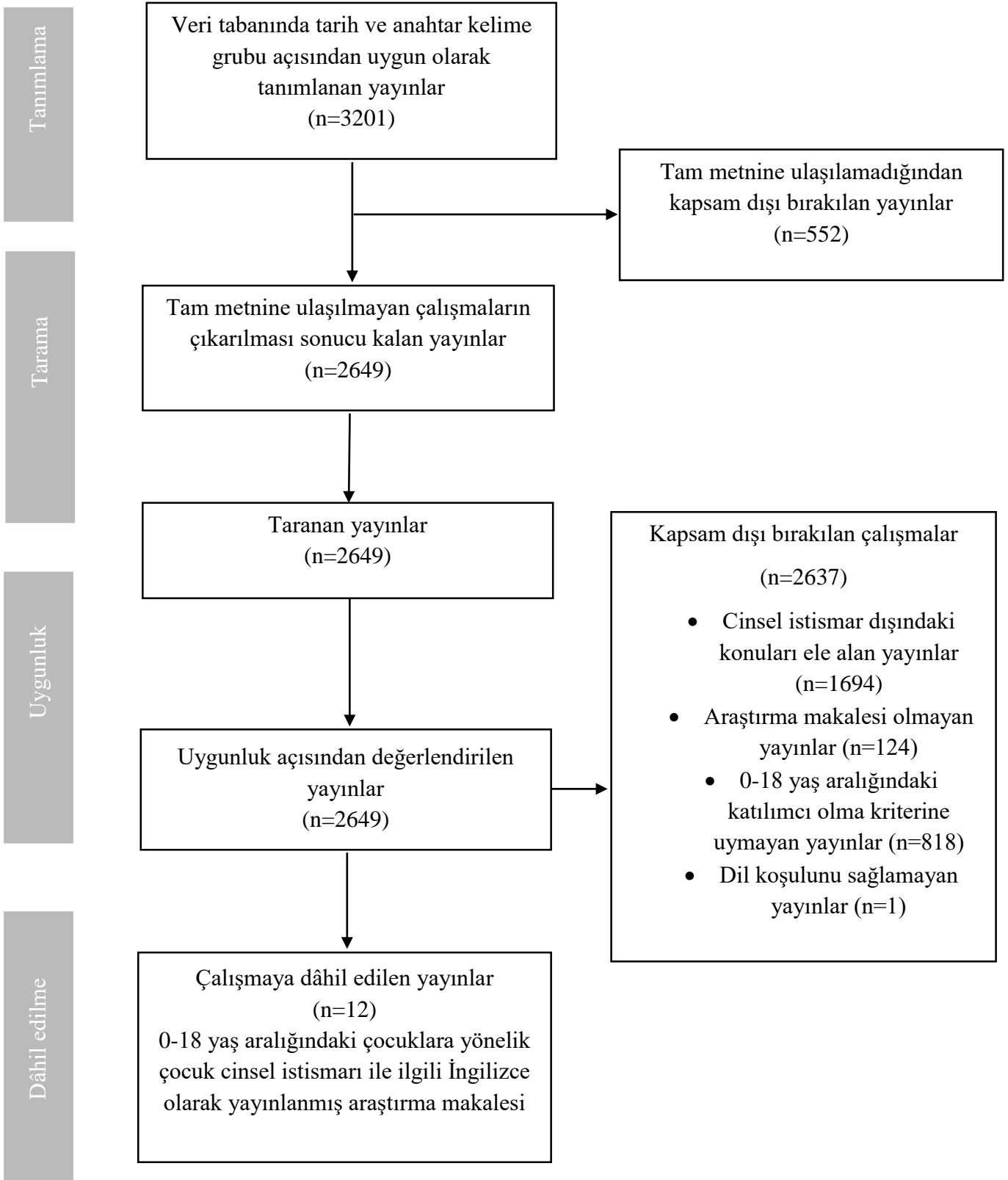
Çocuk cinsel istismarı tanımlarının, gelişimsel değerlendirme ölçüm araçlarının farklılık göstermesi ve eylemlerin çoğunlukla bildirilmemesi, görülme sıklığı ve yaygınlığın tespitini de zorlaştırmaktadır (6,7). Konu ile ilgili yapılan birçok çalışma, uluslararası kalkınma örgütleri ve kurumların raporları, istismarın belirlenmesindeki zorluklar nedeni ile cinsel istismar oranlarının tam olarak gerçeği yansıtmadığını ileri sürmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki çalışmalar, gelişmekte olan ülkelere kıyasla erkeklerde daha düşük ve kızlarda daha yüksek yaygınlık oranı olduğunu belirtmektedir. Yapılan bu araştırmalarda küresel çocuk cinsel istismar oranlarının erkekler için %7.6-7.9 ve kızlar için %18.0-19.7 arasında olduğunu göstermektedir (8,9). Martin ve Silverstone (2013), bu sorunlar göz önünde bulundurulduğunda çocuklara yönelik cinsel istismarın görülme sıklığının “buzdağı” na benzetilebileceğini ifade etmişlerdir. Yüzeyin üstündeki kısım açıklanan az sayıdaki oluşumu, yüzeyin altındaki kısım ise gösterilmeyen, gizli kalmış çok sayıdaki oluşumu içerir (10). İstismara uğrayan çocukların istismarcılardan daha fazla zarar görmekten veya suçlanmaktan kaynaklanan korku, endişe, utanç gibi duygularla birlikte kültürel değişkenler çocuk cinsel istismarının gerçek yüzünün maskelenmesine ve buzdağının görülmeyen yüzeyinde kalmasına neden olmaktadır (1,11,12).

Cinsel istismara çocukluk döneminde maruz kalma ve istismarın çocuklar üzerindeki etkileri ve risk faktörleri üzerine yapılmış araştırmalar literatürde geniş ölçüde yer almaktadır. Bununla birlikte cinsel istismara maruz kalan çocukların nörolojik beyin yapılarında değişiklikler görülebileceğini, depresyon, zararlı madde kullanımı gibi zihinsel ve davranış problemleri gösterme olasılığının daha yüksek olduğunu kanıtlayan çalışmalar mevcuttur (13,14). Bu çocuklarda başkasına karşı güven problemleri yaşama, istismarın tekrar yaşanacağına dair yüksek kaygı, intihar girişiminde bulunma, histerik veya konversiyonel davranış problemleri, uyku ve yeme bozuklukları, eğitimsel zorluklar ve riskli cinsel davranışlar da görülebilmektedir (15,16).

Bu çalışmada değerlendirmeye alınan araştırmaların yukarıda sözü edilen çocuk cinsel istismarına yönelik risk faktörlerinden ve sonuçlarından hangisi ya da hangilerine dair bulguların yer aldığı incelenmiştir.

YÖNTEM

Çalışmada çocukluk döneminde görülen cinsel istismara yönelik son bir yılda yapılmış araştırmaların sistematik bir şekilde incelenmesi amaçlanmıştır. Çocuk cinsel istismarı ile ilgili sağlık bilimleri konusunda yapılan uluslararası çalışmalar ve yayımlanan makalelerin incelenmesi açısından yalnızca PubMed veri tabanındaki araştırmalar ele alınmıştır. Araştırmada bu amaca yönelik olarak 01.01.2019 - 05.05.2020 tarihleri arasında uluslararası yayınlanan çalışmalar için PubMed veri tabanında “child sexual abuse” sözcük grubu girilerek tarama yapılmıştır. Bu tarama yalnızca İngilizce olarak yayınlanmış çalışmalar belirlenerek yürütülmüştür. Elektronik arama ile saptanan ilgili tüm yazıların başlık ve özetleri, araştırmacılar tarafından bağımsız olarak gözden geçirilmiştir. Sonuçlara göre 3201 çalışma gözden geçirilmiş olup konu ile doğrudan ilgisi olmayan, tam metnine ulaşılmayan, yaş grubuna uymayan, anahtar kelimelerin koşulu sağlamaması gibi kriterlere uygun olmadığı düşünülen yayınlar, derleme makaleler ve birbirinin tekrarı olan aynı yazılar tarama kapsamı dışında tutulmuş ve değerlendirmeye alınmamıştır. Tarama sonucunda toplam 12 çalışma incelenmeye alınmıştır. İncelenmeye alınan çalışmalar dikkatlice okunmuş olup çalışmaların nasıl seçildiğine dair Şekil 1.'de gösterilen işlem basamakları sırasıyla gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1. Analiz için yayınların seçimi ve değerlendirilmesi ile ilgili adımları içeren akış şeması.

BULGULAR

Çocukluk döneminde görülen cinsel istismara yönelik yapılmış çalışmaların detayları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çocukluk döneminde görülen cinsel istismara yönelik yapılmış çalışmalar

Yazar	Amaç	Yöntem	Bulgular
Marques ve ark. (16)	Cinsel istismar öyküsü olan çocukların gösterdikleri klinik belirtiler ile bilişsel testlerden aldıkları sonuçlar arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amaçlanmıştır.	7-12 yaşları arasında cinsel istismar öyküsü olan 24 çocuk ile cinsel istismar öyküsü olmayan 25 çocuğun ebeveynleri / bakıcıları ile görüşülmüş ve ilgili kişilere ‘Demografik Bilgi Formu, Cinsel İstismar Değerlendirme Anketi içinde yer alan Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği (WISC-III), İz Sürme Testi (TMT-A/B), Rey-Osterrieth Karmaşık Figür Testi (ROCF), Wisconsin Kart Eşleme Testi (WCST), Sözel Akıcılık ve Seçici Hatırlatma Testleri gibi nöropsikolojik testler’ uygulanmıştır	Çocukların cinsel istismara maruz kalmalarındaki önemli risk faktörleri arasında birbiriyle çatışan, boşanmış, alkol, uyuşturucu gibi zararlı maddeleri kullanan ebeveynlerin etkisinin büyük ölçüde önemli olduğu bulunmuştur. Cinsel istismar failinin yüksek bir oranla babaların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cinsel istismar öyküsü olan çocukların bilişsel beceri testlerinde konsantrasyon sorunları yaşadıkları, dikkat ve hafıza gerektiren görevleri yerine getirmede sorun yaşadıkları ve bu gibi durumların bilişsel performans işlevlerini etkilediği bulunmuştur.
Rinne- Albers ve ark. (17)	Cinsel istismara bağlı olarak travma sonrası stres bozukluğu tanısı almış ergenler ile tanı almamış ve cinsel istismar öyküsü olmayan ergenlerin beyin yapısındaki kortikal kalınlığın, yüzey alanının ve hacmin incelenmesi amaçlanmıştır.	Çalışma grubunu, cinsel istismar öyküsü olan 21 ergen ile herhangi bir cinsel istismar öyküsü bulunmayan normal ve sağlıklı gelişim gösteren 21 ergen oluşturmaktadır. Her iki ergen grubunda da belirtileri değerlendirmek için ‘Kaygı Bozuklukları Görüşme Formu-Çocuk/Ebeveyn Formu (ADIS-C/P), Çocuklar İçin Travma Belirti Kontrol Listesi (TSCC), Adolesan Disosiyatif Yaşantılar Ölçeği (A-DES) ve Ergenlik Gelişimi Ölçeği (PDS)’ni içeren standartlaştırılmış araç seti ve manyetik rezonans görüntüleme sistemi kullanılmıştır.	Gruplar arasında beyinde frontal lob alanında bulunan orbitofrontal korteks, singulat korteks, cingulate korteks gibi bölgelerin herhangi birinde yüzey alanı, kortikal kalınlık ve hacim için anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.
Rajan ve ark. (18)	İlk cinsel istismar tanısından önce Stockholm Bölgesi'nde yaşayan 12-17 yaşları arasındaki kız çocukları ile cinsel istismar tanısı almamış kız çocukları arasındaki sağlık yaşam kalıplarını karşılaştırmak amaçlanmıştır.	1 Ocak 2011 - 31 Aralık 2018 tarihleri arasında Stockholm Bölgesi'nde yaşayan 12-17 yaşları arasında, uzman acil kliniğinde cinsel istismar tanısı alan kızlar deney grubunu, tanısı olmayan kızlar kontrol grubunu oluşturmaktadır. Cinsel istismar teşhisi için ergenlere tanı koyulmadan iki yıl önce kliniğe gelme nedenleri, hekimlerin önerdiği ilaçlar, çalışmanın verilerini oluşturmaktadır.	Cinsel istismar tanısı alan ergenlerin kontrol grubundaki ergenlere göre ilk tanıdan önce psikolog, terapist, sosyal hizmet uzmanı gibi sağlık personeline başvurdukları ve başvurma nedenleri arasında psikoz, intihar girişimi, stres, zararlı madde kullanımı, depresyon, anksiyete ve uyku bozukluğu gibi sorunların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçlar bu sağlık sorunlarının geçici olmadığını, ancak cinsel istismarın ilk tanısından iki yıl önce görülebildiğini ve cinsel

Çocukluk Döneminde Cinsel İstismar Üzerine Yapılan Çalışmalar

		Ergenlerin hekimlere yaptıkları ziyaretlerin nedenleri iki grup arasında karşılaştırılmıştır.	istismarın ilk tanısının kaydedilmesi yaklaştıkça sorunların arttığını göstermektedir.
Do ve ark. (19)	Okul çağındaki çocukların cinsel istismar konusundaki bilgi ve tutumları ile bilgi ve tutumlarını etkileyen risk faktörlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.	Dört ila dokuzuncu sınıfa devam eden 10-16 yaşları arasındaki 800 Vietnamlı öğrenci arasında kesitsel bir çalışma yapılmıştır. Veriler sosyodemografik bilgi formu ve çocukların cinsel istismarına ilişkin algılarını ve tutumlarını içeren bir anket uygulaması ile toplanmıştır.	Katılımcıların çocuklarda cinsel istismar konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı, büyük çoğunluğun erkeklerin cinsel istismar mağduru olamayacağını, faillerin akraba olamayacağını ifade ettikleri, yarısından fazlasının ise okullar ve evleri güvenli bir yer olarak kabul ettiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Ebeveynlerin ve okulların çocuklara cinsel istismar ve cinsel eğitimle ilgili bilgiler sunmadıkları bulunmuştur.
Wong ve ark. (20)	Hong Kong'daki çocuk istismarı ve intihar girişimleri arasındaki ilişkiyi araştırmak ve istismara maruz kaldıktan sonra intihar girişimi için hastaneye başvuru zamanlamasını belirlemek amaçlanmıştır.	Çalışma grubunu 1 Ocak 1995 - 31 Temmuz 2016 tarihleri arasında çocuk istismarı veya grip enfeksiyonu tanısı ile bir devlet hastanesine başvuran 18 yaşından küçük 54.256 hasta oluşturmaktadır. Tüm kamu hastanelerine başvuran hastaların kaydının bulunduğu Hong Kong Hastane Kurumu'nun EPR sisteminden alınan veriler çocuk istismarı ve intihar girişimleri şeklinde kodlanarak analiz edilmiştir.	Sonuçlar, cinsel istismara maruz kalan çocukların intihar girişimi oranının fiziksel istismara maruz kalan ve grip enfeksiyonu ile hastaneye başvuran çocuklara kıyasla daha yüksek olduğunu göstermiştir. Uzun süreli izlemde, istismara uğrayan çocuklarda tekrarlanan intihar girişimi yüzdesi yüksek oranda bulunmuştur.
Jonsson ve ark. (21)	İsveçli ergenlerin çevrimiçi ortamda tanıştığı bir kişinin cinsel istismarına maruz kalma deneyimlerini incelemek amaçlanmıştır. Sosyodemografik altyapı, duygusal, fiziksel, cinsel istismar deneyimleri, ruhsal sağlık, ebeveynler-çocuk ilişkisi ile çevrimiçi ortamda cinsel istismar arasındaki ilişkinin incelenmesi çalışmanın diğer bir amacıdır.	Çalışma grubunu İsveç'te liseye devam eden 5715 ergen oluşturmaktadır. Veriler sosyodemografik özellikler, istismar deneyimleri ve internet ortamında sergilenen riskli davranışlarla ilgili maddeleri içeren 116 soruluk anketin öğrenciler tarafından doldurulması ile elde edilmiştir.	Cinsel istismar öyküsü ve cinsel ilişki deneyimi olmayan bireylerle, cinsel istismar öyküsü ve cinsel ilişki deneyimi olan bireyler arasında sosyodemografik özelliklerin ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çevrimiçi ortamda cinsel istismar öyküsü bulunan ergenlerin çevrimiçi ortamda cinsel istismar öyküsü bulunmayan ergenlere göre fiziksel, duygusal ve cinsel istismar dâhil olmak üzere farklı istismar deneyimlerini içeren geçmişlerinin olduğu bulunmuştur. Sonuçlar, çevrimiçi ortamdaki riskli davranışların; ebeveynlerle olan zayıf ilişkiler, düşük benlik saygısı, daha zayıf ruhsal sağlık gibi durumları etkilediğini, bu bireylerin çevrimiçi olarak cinsel ilişkiye girme davranışını ve bilinmeyen kişilerle

			olan cinsel temaslarını artırdığını göstermektedir.
Hebert ve ark. (22)	Kanada'nın Quebec eyaletinde liseye devam eden ergenlerle yapılan çalışmada çocuk cinsel istismarı yaygınlığını tahmin etmek, ruh sağlığı sorunları ile riskli davranışlar arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır.	Çalışmada lise 10-12. sınıflara devam eden ergenlerin 'Quebec Gençlerinin Romantik İlişkiler Araştırması' ndan elde edilen veriler kullanılmıştır. Veriler sosyodemografik bilgiler, Erken Travma Envanteri, Ebeveyn ve Akran Bağımlılığı Envanteri, Çatışmaların Çözümüne Yaklaşım Ölçeği, Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ölçeği (PTSD), Kessler Psikolojik Sıkıntı Ölçeği, Kendini Tanımlama Envanteri, Ergenlerde Alkol ve Uyuşturucu Tüketimi Ölçeği gibi ölçeklerden alınan cevaplar ve araştırmacıların oluşturduğu soruları içeren araç seti ile toplanmıştır.	Ortalama 15,35 yaşlarındaki ergenlerde, kızların %14,9'unun ve erkeklerin %3,9'unun çocuk cinsel istismarı yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Cinsel istismar öyküsü olan ergenlerin neredeyse yarısının kliniklere ruhsal sıkıntı, düşük benlik saygısı ve intihar düşünceleri ile başvurduğu, her üç kızdan birinin ve cinsel istismara uğramış beş erkekte birinin intihar girişiminde bulunduğu bildirilmiştir. Çocukluk döneminde cinsel istismar öyküsü olan ergenlerin bilişsel gelişiminin olumsuz yönde etkilendiği ve yüksek risk taşıdığı bulunmuştur.
Borelli ve ark. (23)	Çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalan annelerin kendi cinsel istismar öyküleri ve travmaları ile çocuklarının cinsel istismar öykü ve çocuklarında görülen klinik semptomlar arasındaki ilişkileri araştırmak amaçlanmıştır.	Çalışma grubunu üniversite kliniğinde kayıtlı cinsel istismar öyküsü bulunan 43 çocuk ve 63 anne ile herhangi bir cinsel istismar öyküsü bulunmayan anne ve çocuklar oluşturmaktadır. Veriler annelerin çocukluk döneminde yaşadıkları cinsel istismar ve travma ile ilgili sorulardan alınan bilgilere ve annelerin Çocuk Davranış Kontrol Listesi (CBCL) ölçeğine verdikleri yanıtlara göre toplanmıştır.	Çocuklukta cinsel istismara maruz kalan annelerin çocuklarında cinsel istismar görülme olasılığının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kendi cinsel istismar öyküsünü derinlemesine konuşabilen, düşünce ve duygularını açıkça belirten annelerin cinsel istismara maruz kalan çocuklara sahip olma olasılıklarının daha düşük olması bulunan diğer bir sonuçtur.
Runarsdottir ve ark. (24)	15 yaşındaki İzlandalı ergenlerde cinsiyet ve ailenin refah düzeyi faktörlerinin cinsel istismar yaygınlığı üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.	Çalışma grubunu 15 yaşındaki 3618 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler Olumsuz Çocukluk Deneyimi Ölçeği'nden alınan cinsel istismara yönelik sorulara ve araştırmacılar tarafından hazırlanan aile refah düzeyini içeren sorulara verdikleri cevaplar toplanarak analiz edilmiştir.	Katılımcıların %15'inin cinsel istismar mağduru olduğu, özellikle kızların erkeklere göre cinsel istismara maruz kalma olasılığının iki katından fazla olduğunu ve düşük sosyoekonomik duruma sahip olmanın ergenlerin cinsel istismara maruz kalma olasılığını artırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır.
Lo ve ark. (25)	Makao'da yaşayan ergenlerin akran iletişimi, okula bağlılık, madde bağımlılığı gibi değişkenler ile cinsel davranışlar arasındaki	Çalışma grubunu 15-17 yaşları arasındaki 2555 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler okula bağlılığı, akran ilişkilerini ve madde bağımlılığını içeren ilgili ölçeklerden seçilen sorular ve araştırmacılar tarafından hazırlanan cinsel istismara yönelik	18 yaşın altındaki ergenlerde zararlı madde kullanımının (sigara, alkol, uyuşturucu) akran etkisi, okula olan bağlılık ve riskli cinsel davranışlarla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tüm faktörler arasında ergen cinsel istismarını en güçlü yönde etkileyen

Çocukluk Döneminde Cinsel İstismar Üzerine Yapılan Çalışmalar

	ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.	sorulardan elde edilen cevaplar ile toplanmıştır.	değişkenin zararlı madde kullanımı olduğu bulunmuştur.
Miragoli ve ark. (26)	Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB)tanısı bulunan ve bulunmayan cinsel istismar mağduru çocukların yasal ifade verirken kullandıkları yapısal dil bilgisi farklılığının incelenmesi amaçlanmıştır.	Veriler ortalama yaşı 10 olan cinsel istismar mağduru 89 çocuğun travma anlatılarının dinlenip Dilbilimsel Araştırma ve Kelime Sayısı Kitabı (LIWC)'deki gerekliliklere bağlı kalınarak değerlendirilmesi sonucu elde edilmiştir.	Çalışmada TSSB'si olan çocukların TSSB'si olmayan çocuklardan çok daha fazla birinci şahıs tekil zamir (ben) kullandığı bulunmuş ve çocukların travmatik anılarını benlik şemasıyla kodladığı sonucuna ulaşılmıştır. TSSB'si olan çocukların TSSB'si olmayan çocuklara göre birbiriyle bağlantılı ve tutarlı anlatılar sağlayamadığı, bilişsel düzeyde kelime sayılarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Bosschaart ve ark. (27)	Cinsel istismar şüphesi ile kliniğe gelen 0-11 yaşları arasındaki çocukların ebeveynleri tarafından gözlemlenen cinsel davranışları, bu davranışların hangi durumlarda endişe verici olduğunun ve bu çocukların görüşmeler sırasında verdikleri sözlü ve sözsüz tepkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.	Cinsel istismara maruz kalma şüphesi olan 130 çocuk, bir hastanenin acil poliklinik servisinde pediatrik değerlendirmeye alınmıştır. Veriler ebeveynlerden alınan bilgiler, hastaneden alınan klinik bilgiler, çocukların sergiledikleri davranışlar ve dil gelişimi becerilerini değerlendirmek için kullanılan 'Cinsel Bilgi Resmi Aracı (SKPI)' ile toplanmıştır.	Çocukların %37'sinde görülen cinsel davranışlar endişe verici veya çok endişe verici olarak bulunmuştur ve çocuk cinsel istismarı şüphesi ile kliniğe başvuran çocukların klinisyenler tarafından uygun olmayan cinsel davranış sorunları ve cinsel eğitim bilgi düzeyi açısından değerlendirilmeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

TARTIŞMA

Çocukluk döneminde görülen cinsel istismara yönelik son bir yılda yapılmış çalışmaların sistematik bir şekilde incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada araştırmalardaki çalışma grubunda, okul öncesi dönemdeki çocuklara göre ergenlik dönemindeki çocukların daha ağırlıkta olduğu, erkek cinsel istismarı ile ilgili araştırmaların kadın cinsel istismarının gerisinde kaldığı görülmektedir. Çocuk cinsel istismarının risk faktörleri ve sonuçları ile ilgili yapılmış çalışmaların, istismarı önlemeye yönelik müdahale çalışmalarına oranla daha fazla olduğu saptanmıştır.

Çocuk cinsel istismarı ile ilgili yapılmış çalışmalar, çocukların yaşadıkları çevrenin aile özelliklerinin ve büyüme deneyimlerinin cinsel istismara maruz kalmada risk faktörleri olduğunu ortaya çıkarmıştır. Çocuk cinsel istismarının yaşandığı ailelerde, boşanmış aile yapısı, aile içi şiddet, genç ebeveynlik, eşler arasındaki şiddetli geçimsizlik, iletişim sorunları, alkol ve madde bağımlılığı, ekonomik sorunlar, çocukla duygusal yakınlığın kurulamaması ve

sosyokültürel seviyenin düşük olması gibi risk faktörleri görülmektedir (28,29). İncelenen ilk araştırma bu risk faktörlerini destekler niteliktedir. Çalışmada ebeveynler arasındaki geçimsizlik (%80), boşanmış ebeveynler (%68) ve bu ebeveynlerin alkol, uyuşturucu gibi zararlı madde kullanımı (%76) çocuk cinsel istismarının risk faktörleri olarak bulunmuştur (16). Bu risk faktörlerinin yanında bebeklik ve erken çocukluk döneminde kötü muameleye maruz kalan çocukların beyin gelişimi ve beyin gelişimine olan etkileri üzerine yapılan araştırmalar artmıştır. Araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre, çocuğun ilk yıllarında geçirmiş olduğu uzun süreli veya beklenmedik kötü muamele öyküsü olan çocuklarda beyin gelişimi üzerinde fizyolojik değişiklikler görülebilmektedir. Beynin gelişimindeki bu tür değişiklikler ise; çocuğun fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimini etkilemektedir. Travma sonrası stres bozukluğunun psikofizyolojik, yapısal ve fonksiyonel nörogörüntüleme ve endokrinolojik, genetik ve moleküler boyutta incelemeyi amaçlayan bir çalışmada özellikle cinsel veya fiziksel istismar bağlantılı travmatik deneyimi olan hastaların serum/plazma kortizol düzeylerinin daha düşük olduğu bildirilmiştir (30). Rinne-Albers ve arkadaşlarının (17) yaptıkları çalışma incelendiğinde ise cinsel istismar öyküsü olan ve olmayan ergenlerin beyindeki kortikal kalınlığı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Cinsel istismara bağlı olarak ortaya çıkan travmaya özgü araştırmalar, çocuklukta olumsuzlukların uzun vadeli risklerini azaltan ve hem çocukluk, hem ergenlik hem de yetişkinlik döneminde uygulanacak müdahalelerin daha açık bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunabilir.

Klinik ve alan çalışmalarındaki çok sayıda araştırma, çocuk cinsel istismarının çocukların ruhsal sağlığına olan etkilerinin sonuçlarına odaklanmıştır. Ulaşılan sonuçlar çocuk cinsel istismarına maruz kalan çocukların psikolojik semptom gösterme riskinin arttığı, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu yaşadıkları ve özellikle intihar eğilimi olduğu yönündedir (31,32). Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde yapılan bir araştırmada cinsel istismar öyküsü olan bireylerde intihar girişimi davranışı ile çocuk cinsel istismarı ve psikopatolojinin aracılık ettiği intihar davranışı arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur (33). İmren ve arkadaşlarının (34) yaptığı çalışmada cinsel istismara maruz kalan çocuklarda görülen ruhsal bozukluğun travma sonrası stres bozukluğu olduğu tespit edilmiştir. Çalışma grubunun %14'ünde istismar sonrası intihar girişimi saptanmıştır. İntihar girişiminde bulunan olguların tamamının kız çocuk olduğu ve 13 yaşın üzerinde intihar girişiminin arttığı belirlenmiştir. İncelenen üç araştırmanın sonuçları arasında daha önce yapılmış bu çalışmalardaki benzerlikler tutarlıdır. Rajan ve arkadaşlarının (18) yaptığı çalışmanın sonuçları, ergen kızların psikoz, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, intihar girişimleri, stres, anksiyete, depresyon veya uyku bozuklukları için tanı, semptom veya ilaç ihtiyacı olduğunda cinsel istismarın ortaya çıkabileceği düşüncesi

ile sorgulanması gerektiğini güçlü bir şekilde göstermektedir. Wong ve arkadaşlarının (20) yaptığı çalışmada bulunan önemli sonuçlardan biri, cinsel istismara maruz kalan çocukların %4,13'ünün 5 yıl içinde intihar girişimi nedeniyle hastaneye başvurması ve bu oranın 20 yıl içinde %7,1'e ulaşmasıdır. Hebert ve arkadaşlarının (22) yaptığı çalışmada cinsel istismar öyküsü bulunan kızların psikolojik sorun, travma sonrası stres bozukluğu, intihar düşüncesi ve girişimlerini kliniklere bildirme olasılıklarının erkeklere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuk cinsel istismarı ile ilgili yapılmış çalışmalar son yıllara kadar hep kız çocuklarıyla yapılan araştırmalara dayanmaktadır ve sonuçlar erkek çocuklarında kız çocuklarına göre cinsel istismar görülme riskinin daha düşük olduğunu göstermektedir. Do ve arkadaşlarının (19) Vietnamlı çocuklarla yaptıkları çalışmada katılımcıların büyük çoğunluğunun (%80) erkeklerin cinsel istismara maruz kalmayacağını ifade etmeleri önemli bulgulardan biridir (19,35). Oysa 25 yılı aşkın süredir, birçok çalışma erkeklerin cinsel istismar veya saldırı yaşadıklarını göstermektedir. Erkek cinsel istismarıyla ilgili araştırmalar kadın cinsel istismarının gerisinde kalmıştır, dolayısıyla erkek cinsel istismarının farkındalığı eksiktir. Özellikle ataerkil toplumsal normlara sahip gelişmekte olan ülkelerde görülen istismarın yaşam boyu etkilerinin erkek çocuklarını daha fazla etkileyeceği inancı, çaresizlik, cinsel istismara tekrar maruz kalma ve etiketlenme korkusu nedeniyle duygularını ifade edemeyip sessiz kalmaları bu durumun nedenleri olabilmektedir (11,36). Bununla beraber yapılan araştırmalar erkek çocukların azımsanamayacak bir oranda, çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kaldığını göstermektedir. Finkelhor ve Lewis'in (37) yaptıkları çalışma incelendiğinde kızların 1/4'i ile 1/3'inin, erkek çocukların da 1/10'inin cinsel istismara maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ceylan ve arkadaşlarının (38) Van Bölgesindeki bir hastaneye cinsel istismar nedeni ile getirilen çocukların değerlendirilmesini amaçladıkları çalışmasında cinsel istismara maruz kalan toplam 8 çocuğun 5'inin (%62,5) erkek olduğu belirtilmektedir.

Do ve arkadaşlarının (19) yaptıkları çalışmadaki bir diğer önemli sonuç, öğrencilerin dörtte üçünün istismarcıların akraba veya öğretmenleri olamayacağına, bu kişinin tanımadıkları yabancı birisinin olabileceğine inanmalarınıdır. Singapur'daki kadın üniversite öğrencileri ile yapılan araştırma, istismarcıların çoğunun komşular veya arkadaşlar olduğunu, Borelli ve arkadaşlarının yaptığı çalışma incelendiğinde ise istismarcıların yaklaşık yarısını babaların (%60), kardeşlerin (%22) ve üvey ebeveynlerin (%18) oluşturduğunu göstermektedir (23,39). David ve arkadaşlarının (1) yaptıkları çalışmada cinsel istismara maruz kalan çocukların yine tanıdıkları kişiler (%34) tarafından istismar edildiği, Hong Kong'da yapılan bir çalışmada benzer bir sonuç ile ailenin veya istismara maruz kalanların arkadaşlarının birincil failer olduğu

sonucuna ulaşılmaktadır (40). Marques ve arkadaşlarının (16) yaptıkları çalışmada ise cinsel istismara maruz kalan çocukların istismarcı olarak belirttikleri kişinin babaları (%24), ardından amcaları / dedeleri (%20) ve üvey babaları (%20,8) olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

İncelenen çalışmalar sosyal medya ve internet kullanımının da cinsel istismara maruz kalma ve uygunsuz cinsel davranışların artmasında risk faktörlerinden olduğunu göstermektedir. Araştırmalarda özellikle ergenlerin internet ve sosyal medyayı cinsel konular hakkında bilgi ve tavsiye almak için kullandıkları belirtilmiştir. Maalesef, cinsel konular hakkında merak edilenlerin öğrenilmesi için internet kaynaklarının kullanılması, özellikle olumsuz çocukluk deneyimleri olanlar için istenmeyen cinsel içerik ve davranışlara maruz kalmaya yol açabilir. Çevrimiçi ortamlarda yabancılarla kurulan iletişim müstehcen, uygun olmayan cinsel içerikler, mesajlaşmalar ve paylaşımlar ergenlik döneminde artmaktadır (40, 41). Yapılan çalışmalar çevrimiçi olarak tanışıp iletişim kuran, sohbet odalarını kullanan, kişisel bilgilerini bu platformda paylaşan bireylerin de kendilerini riske attığını göstermektedir. Çevrimiçi cinsel istismara maruz kalan savunmasız grubun ise daha önce cinsel istismar öyküsü bulunan gençler olduğuna yönelik çalışmalar mevcuttur (42-44). Jonsson ve arkadaşları (21) yaptıkları çalışmada liseli öğrencilerin internet ortamında tanıştığı kişilerin cinsel istismarına maruz kalma deneyimlerini incelemiştir. Bulunan sonuçlar önceki çalışmaların bulgularını destekler niteliktedir. Cinsel istismar öyküsü bulunanların bulunmayanlara göre internet ortamında daha fazla cinsel içerikli mesajlara, içeriklere, müstehcen fotoğraflara maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Cinsel istismara çocukluk döneminde maruz kalmak her türlü olumsuz çocukluk deneyiminin yaygınlığını artırır (45). Dünyanın çeşitli ülkelerinde yapılan araştırmalarda, yetişkin kadınların %20'si, yetişkin erkeklerin ise %5-10'u çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kaldıklarını ifade etmektedir (23). McCloskey (46) yaptığı çalışmada üç kuşak boyunca cinsiyete dayalı cinsel istismar riskini incelemiştir. Büyükanne eşi tarafından istismar edildiğinde, kızının çocuklukta cinsel istismara uğrama olasılığının ve bu anne çocukken cinsel istismara uğradığında, kendi kızının çocuk cinsel istismarı için yüksek risk altında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen araştırmada cinsel istismara maruz kalan çocukların annelerinin kendi çocukluk döneminde de cinsel istismar öyküsünün bulunması bu çalışmaları desteklemektedir.

Yapılan bazı çalışmalar çocuk cinsel istismarının herhangi bir sosyodemografik grupta bağlantısı olmadığını ve her sosyoekonomik düzeyde görülebileceğini belirtse de Sumner ve arkadaşlarının (47) yaptığı çalışmada sosyoekonomik yönden düşük ve orta gelirli ülkelerdeki yaygınlık oranlarının daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Kamboçya, Haiti, Kenya,

Malavi, Svaziland, Tanzanya ve Zimbabve'de yapılan bir araştırma, çocukların ve gençlerin %25'inden fazlasının bir tür cinsel şiddet yaşadıklarını ve oranın Svaziland'daki kızlar arasında %37,6 olduğunu belirtmektedir. Runarsdottir ve arkadaşlarının (24) İzlandalı ergenlerle yaptıkları çalışmada düşük sosyoekonomik duruma sahip çocukların cinsel istismara daha fazla maruz kaldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Ergenlerin riskli cinsel davranışlar göstermesi ve cinsel istismara maruz kalması ile madde bağımlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma yapılmıştır. Ergenlerin sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı ile uygun olmayan cinsel davranışlar göstermeleri arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur (48,49). Lo ve arkadaşlarının (25) yaptığı çalışma incelendiğinde 18 yaşın altındaki ergenlerde akran etkisinin, uyuşturucu kullanımının, sigara içmenin ve okula bağlanmaya yatkınlığın cinsel istismarla ilişkili olduğu görülmektedir. Cinsel istismarı tetikleyen bu etkenler arasında madde kullanımının en yüksek risk faktörü olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. İskoçya'da yapılan bir çalışmada uyuşturucu madde kullanan kadınların %35,5'i ve erkeklerin %6,9'u cinsel istismara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu durumlar madde bağımlılığının sadece kişinin cinsel aktivitesini tetikleyen bir katalizör görevi görmediğini, cinsel davranışları kontrol etme yeteneğini ve kendi bedenini koruyabilme gücünü azalttığını göstermektedir (50,51).

Duyguları sözel veya sözel olmadan ifade etme biçimleri insanların dünyayı nasıl deneyimlediğini bize aktarmada en etkili yollardan biridir. İnsanlar özellikle travmatik veya önemli olaylara farklı duygularla tepki verirler; bu tepkiler, insanların olaylarla nasıl başa çıktıkları ve olayların etkisinin yaşamında ne kadar rol oynayacağı hakkında çok şey söyleyebilir. Cinsel istismara maruz kalan çocukların da yaşadığı olayı ifade ederken kullandığı kelimeler, duygu durumları yaşanan travma şiddetinin habercisi olabilmektedir. Travma sonrası stres bozukluğuna sahip çocuklarda travmatik deneyimden kaynaklanan bazı kelimelerin (zamirler, bağlaçlar) kullanım sıklığının daha az sayıda olduğuna yönelik çalışmalar mevcuttur (52,53). Miragoli ve arkadaşlarının (26) cinsel istismar öyküsü olan çocukların sözel ifadelerini incelemeyi amaçladıkları araştırma bu sonuçları desteklemektedir. Cinsel istismara maruz kalan travma sonrası stres bozukluğu olan çocukların bilişsel düzeylerine göre kullandıkları kelime sayısının travma sonrası stres bozukluğu olmayan çocuklara göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Bosschaart ve arkadaşlarının (27) yaptığı çalışma incelendiğinde cinsel istismar şüphesi ile ebeveynleri tarafından kliniğe getirilen çocuklara cinsel konularla ilgili sorular sorulmuştur. Bazı çocukların sorulara duygusal tepkiler verdiği (öfke, saldırganlık, üzüntü, korku, endişe), bazılarının da sözel olarak cevap verdiği görülmektedir. Araştırmacılar bazı çocukların sözel olarak sarf edilen kelimelerin argo, hoş

olmayan, ağır ithamlar içerdiğini belirtirken bazı çocukların da bilmediği ya da söylemek istemediği için çok fazla kelime kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

SONUÇ

Cinsel istismarın çocukluk döneminde kalıcı etkiler bırakması nedeniyle, durumun oluşturduğu etkilerin en aza indirgenmesi sadece çocuklarımızın değil toplum sağlığının yararına bir öncelik arz etmektedir (54).

Çocukların gelişim süreçlerini yakından takip etmek, fizyolojik ihtiyaçlarının yanında tüm gelişim alanlarına yönelik sağlanacak bakım, toplumun refahını yükselten sağlıklı bir çocuğu meydana getirir. Çocuklara “cinsellik” ile ilgili konular hakkında tatmin edici ve doğru bilgiler verildiğinde çocuklar; sağlıklı bir cinsel kimliğe sahip, cinsel suç, cinsel şiddet ve cinsel istismar gibi konularda daha bilinçli yetişkinler olacaktır.

Çocukları ihmal ve istismar etmemek, toplulukların çocuk cinsel istismarını önleme konusunda aktif olarak yer alması ve çocukların refahını korumaları bireylerin sorumluluğundadır. Çocuklar için hazırlanacak önleme programları, çocukların cinsel istismarını önlemek için başarılı bir toplum çabasının bileşeninden yalnızca biridir. Hayata geçirilecek önleme programlarında toplum üyeleri, kurumlar ve sosyal yapılar birlikte çalışıp çözüm üretmelidir.

Çocuklukta cinsel istismar öyküsü bulunan kişilerin yetişkinlik döneminde cinsel travma yaşaması muhtemeldir. Cinsel istismara maruz kalmış kişilerin desteklenip desteklenmediğinin, aile bireylerinin bu süreçteki rollerinin, bireysel travma reaksiyonlarının ve travmayı nasıl atlatacaklarının belirlenmesi için aile temelli yaklaşımların potansiyel önemi de göz ardı edilmemelidir (23).

Çocuk cinsel istismarına maruz kalma yaşı ile ilgili yapılmış çalışmalar incelendiğinde cinsel istismara uğrayan çocukların yaklaşık %35'inin 7 yaşından küçük olduğu ve %30'unun 4-7 yaş arasında olduğunu belirtmektedir. ABD'de yapılan bir çalışma sonucu da 3 yaş altı cinsel istismara uğrama oranının tüm vakalar içinde %10 olduğunu göstermektedir. Bu nedenle çocukların cinsel istismardan korunması için uygulanan eğitim programlarının özellikle erken çocukluk döneminde başlanmasının gerekliliği savunulmaktadır (8,55,56).

Erken yaşta verilecek eğitimin öneminin yanında özellikle cinsiyetin kültürel olarak tartışılan bir konu olduğu kırsal bölgelerde, ebeveynlerin çocuklarına cinsel eğitim vermediği ve okulların cinsel sağlık hakkında yeterli bilgi sunmadığı görülmektedir. Bu nedenle, çocuklar sorularının cevaplarını internet veya sosyal ağlar gibi diğer bilgi kaynaklarında aramak zorunda kalmaktadır. Bu da çocukların, cinsel istismar hakkında yanlış bilgilere ulaşmasını ve çocukların cinsel istismardan korunmasındaki başarısızlığı beraberinde getirmektedir (19).

Cinsel eğitimin öncelikle aile tarafından daha sonra eğitimciler tarafından okullarda verilecek eğitimle bir bütün oluşturması önemlidir. Okullar, eğitimciler tarafından cinsel istismar ile ilgili verilecek uygun eğitim ve becerilerle çocukların bu konuda bilgi edinmeleri için güvenli bir ortam sağlamaktadır. Okul çağındaki çocukların çoğu günlerinin büyük bir bölümünü okul ortamında geçirdiğinden, okul temelli programlar bu sayede çok sayıda çocuğa kolayca erişebilmektedir. Etkisi yaşam boyu sürecek okul temelli bir program; çocukların ve ebeveynlerinin gerçek eğitimin bir parçası olarak sürece aktif katılım göstereceği, model alma, grup tartışması, rol oynama, hikâye anlatma, doğaçlama gibi farklı teknikleri içeren eğitimlerden oluşmalıdır (57).

İncelenen araştırmalarda, cinsel istismar öyküsü olan veya cinsel istismar şüphesi olan çocukların genellikle standart gelişimsel değerlendirme ölçekleri ile değerlendirmeye alındığı ve çocuğun istismarcı ile arasındaki ilişki, eylemlerin türü ve sıklığı hakkında ayrıntılı sorular sorulmadığı görülmektedir. Çocuk ve istismarcı arasındaki yakınlığın bilinmesi, istismarın şiddeti, sıklığı, zamanlaması ve ihmal hakkında bilgi edinme istismarın azaltılmasına yönelik müdahalelerde önemlidir (58). ABD'de yapılmış üç çalışma cinsel istismara maruz kalan çocukları değerlendiren görüşmecilerin açık uçlu sorular sormaları, anlamadıkları her yerde sakince tekrar etmeleri ve gerektiği kadar sordukları soruları açıklamaları durumunda çocukların ve ergenlerin kendilerini daha rahat hissettiklerini ve bilgi paylaşma olasılıklarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir (59–61). Önleme programları ve gelişimsel değerlendirme aracı tasarlayan araştırmacılar, programların etkinliği ile ilgili araştırmaları dikkate almalı ve programı kendi toplumlarının ihtiyaçlarına göre uyarlamaya teşvik edilmelidir. Çocuk cinsel istismarının etkilerine ve risk faktörlerine ilişkin yeni dinamikler veya çocuk cinsel istismarının sonuçları hakkında yeni teorilerin geliştirilmesinin gerekli olup olmadığı, mevcut ya da yeni modeller deneysel olarak test edilmelidir.

Çocuk cinsel istismarı ile zararlı madde kullanımı, intihar girişimleri arasındaki bağlantıyı anlamak, toplumda okul ve aile temelli müdahale programları geliştirmenin cinsel istismar oranını azaltmaya yardımcı olup olamayacağını belirlemek için cinsiyet ayrımı yapmadan kadın ve erkek üzerinde daha fazla araştırmanın yapılmasına ihtiyaç vardır.

KAYNAKLAR

1. David N, Ezechi O, Wapmuk A, Gbajabiamila T, Ohihoin A, Herbertson E, et al. Child sexual abuse and disclosure in south western nigeria: a community based study. *African Health Sciences*. 2018;18(2):199–208.
2. Martyniuk H, Dworkin E. Child sexual abuse prevention: programs for children. *J Nurs UFPE online*. 2011. Available from: www.nsvrc.org
3. Haugaard JJ. The challenge of defining child sexual abuse. *American Psychologist*. 2000;55(9):1036.
4. Slep AMS, Heyman RE, Foran HM. Child Maltreatment in DSM-5 and ICD-11. *Family Process*. 2015;54(1):17–32.
5. Mathews B, Collin-Vézina D. Child sexual abuse: toward a conceptual model and definition. *Trauma, Violence & Abuse*. 2019;20(2):131–48.
6. Kloppen K, Haugland S, Svedin CG, Mæhle M, Breivik K. Prevalence of child sexual abuse in the nordic countries: a literature review. *Journal of Child Sexual Abuse* 2016;25(1):37–55.
7. Polat O. Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı-1. 1.baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2007. 93–158 p.
8. Sedlak AJ, Broadhurst DD. Third national incidence study of child abuse and neglect. Washington; 1996.
9. Jones LM, Finkelhor D, Kopiec K. Why is sexual abuse declining? a survey of state child protection administrators. *Child Abuse Negl*. 2001;25:1139–58.
10. Martin EK, Silverstone PH. How much child sexual abuse is “below the surface,” and can we help adults identify it early? *Front Psychiatry*. 2013;4(58):1–10.
11. Russell D, Higgins D, Posso A. Preventing child sexual abuse: a systematic review of interventions and their efficacy in developing countries. *Child Abuse Negl*. 2020;102(January).
12. Blanco L, Nydegger LA, Camarillo G, Trinidad DR, Schramm E, Ames SL. Neurological changes in brain structure and functions among individuals with a history of childhood sexual abuse: a review. *Neurosci Biobehav Rev*. 2015;57:63–9.
13. Chen LP, Murad MH, Paras ML, Colbenson KM, Sattler AL, Goranson EN, et al. Sexual abuse and lifetime diagnosis of psychiatric disorders: systematic review and meta-analysis. *Mayo Clin Proc*. 2010;85(7):618–29.
14. Homma Y, Wang N, Saewyc E, Kishor N. The relationship between sexual abuse and risky sexual behavior among adolescent boys: a meta-analysis. *J Adolesc Heal*. 2012;51(1):18–24.
15. Senn TE, Braksmajer A, Urban MA, Coury-Doniger P, Carey MP. Pilot test of an integrated sexual risk reduction intervention for women with a history of childhood sexual abuse. *AIDS Behav*. 2017;21(11):3247–59.
16. Marques NM, Belizario GO, Rocca CC de A, Saffi F, de Barros DM, Serafim, et al. Psychological evaluation of children victims of sexual abuse: development of a protocol. *Heliyon*. 2020;6(3).
17. Rinne-Albers MA, Boateng CP, van der Werff SJ, Lamers-Winkelmann F, Rombouts SA, Vermeiren RR, et al. Preserved cortical thickness, surface area and volume in adolescents with ptsd after childhood sexual abuse. *Sci Rep*. 2020;10(1):1–9.

18. Rajan G, Ljunggren G, Wändell P, Wahlström L, Svedin CG, Carlsson AC. Health care consumption among adolescent girls prior to diagnoses of sexual abuse, a case-control study in the stockholm region. *Eur Child Adolesc Psychiatry*. 2019;1-7.
19. Do HN, Nguyen HQT, Nguyen LTT, Nguyen HD, Bui TP, Phan NT, et al. Perception and attitude about child sexual abuse among vietnamese school-age children. *Int J Environ Res Public Health*. 2019;16(20): 3973.
20. Wong WHS, Kuo WH, Sobolewski C, Bhatia I, Ip P. The association between child abuse and attempted suicide: a retrospective cohort study. *Crisis*. 2019;41(3):196-204.
21. Jonsson LS, Fredlund C, Priebe G, Wadsby M, Svedin CG. Online sexual abuse of adolescents by a perpetrator met online: a cross-sectional study. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health*. 2019;13(32):1-10.
22. Hébert M, Amédée LM, Blais M, Gauthier-Duchesne A. Child sexual abuse among a representative sample of quebec high school students: prevalence and association with mental health problems and health-risk behaviors. *Can J Psychiatry*. 2019;64(12):846-54.
23. Borelli JL, Cohen C, Pettit C, Normandin L, Target M, Fonagy P, et al. Maternal and Child Sexual Abuse History: An intergenerational exploration of children's adjustment and maternal trauma-reflective functioning. *Front Psychol*. 2019;10(May):1-11.
24. Runarsdottir E, Smith E, Arnarsson A. The effects of gender and family wealth on sexual abuse of adolescents. *Int J Environ Res Public Health*. 2019;16(10).
25. Wing Lo T, Tse JW, Cheng CHK, Chan GHY. The association between substance abuse and sexual misconduct among macau youths. *Int J Environ Res Public Health*. 2019;16(9).
26. Miragoli S, Camisasca E, Di Blasio P. Investigating linguistic coherence relations in child sexual abuse: a comparison of ptsd and non-ptsd children. *Heliyon*. 2019;5(2).
27. Vrolijk-Bosschaart TF, Brilleslijper-Kater SN, Verlinden E, Widdershoven GAM, Teeuw AH, Voskes Y, et al. A descriptive mixed-methods analysis of sexual behavior and knowledge in very young children assessed for sexual abuse: the asac study. *Front Psychol*. 2019;9:1-13.
28. Topçu S. Çocuk ve gençlerin cinsel istismarı. Ankara: Doruk Yayıncılık; 1997.
29. Finkelhor D. Child sexual abuse. Challenges facing child protection and mental health professionals. In: *Childhood and trauma separation, abuse, war*. 1984. p. 101-15.
30. Hauer D, Weis F, Papassotiropoulos A, Schmoeckel M, Beiras-Fernandez A, Lieke J, et al. Relationship of a common polymorphism of the glucocorticoid receptor gene to traumatic memories and posttraumatic stress disorder in patients after intensive care therapy. *Crit Care Med*. 2011;39(4):643-50.
31. Paolucci EO, Genuis ML, Violato C. A meta-analysis of the published research on the effects of child sexual abuse. *J Psychol Interdiscip Appl*. 2001;135(1):17-36.
32. Jumper SA. A meta-analysis of the relationship of child sexual abuse to adult psychological adjustment. *Child Abus Negl*. 1995;19(6):715-28.
33. Molnar BE, Berkman LF, Buka SL. Psychopathology, childhood sexual abuse and other childhood adversities: relative links to subsequent suicidal behaviour in the us. *Psychol Med*. 2001;31(6):965-77.
34. Gökçe İmren S, Ayaz AB, Yusufoglu C, Rodopman Arman A. Cinsel istismara uğrayan çocuk ve ergenlerde klinik özellikler ve intihar girişimi ile ilişkili risk etmenleri. *Marmara Med J*. 2013;26(1):11-6.

35. Watkins B, Bentovim A. The Sexual Abuse of Male Children and Adolescents: A Review of Current Research. *J Child Psychol Psychiatry*. 1992;33(1):197–248.
36. Stoltenborgh M, van IJzendoorn MH, Euser EM, Bakermans-Kranenburg MJ. A global perspective on child sexual abuse: meta-analysis of prevalence around the world. *Child Maltreat*. 2011;16(2):79–101.
37. Finkelhor D, Lewis IA. An epidemiologic approach to the study of child molestation. *Ann N Y Acad Sci*. 1988;528:64–78.
38. Ceylan A, Tuncer O, Melek M, Akgün C, Gülmehmet F, Erden Ö. Van bölgesindeki çocuklarda cinsel istismar. *Van Tıp Derg*. 2009;16(4):131–4.
39. Back SE, Jackson JL, Fitzgerald M, Shaffer A, Salstrom S, Osman MM. Child sexual and physical abuse among college students in singapore and the united states. *Child Abus Negl*. 2003;27(11):1259–75.
40. Wells M, Mitchell KJ. How do high-risk youth use the internet? Characteristics and implications for prevention. *Child Maltreat*. 2008;13(3):227–34.
41. Baumgartner SE, Valkenburg PM, Peter J. Unwanted online sexual solicitation and risky sexual online behavior across the lifespan. *J Appl Dev Psychol*. 2010;31:439–47.
42. Wolak J, Finkelhor D, Mitchell KJ, Ybarra ML. Online “Predators” and their victims: myths, realities, and implications for prevention and treatment. *Am Psychol*. 2008;63(2):111–28.
43. Livingstone S, Haddon L, Görzig A, Ólafsson K. Risks and safety on the internet: the perspective of european children: full findings and policy implications from the eu kids online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries. *EU Kids Online*. 2011.
44. Whittle H, Hamilton-Giachritsis C, Beech A, Collings G. A review of young people’s vulnerabilities to online grooming. *Aggress Violent Behav*. 2013;18(1):135–46.
45. McKee JR, Payne BK. Witnessing domestic violence as a child and adulthood emotionality: do adults “feel” the consequences of exposure to partner abuse later in the life course? *J Aggress Maltreatment Trauma*. 2014;23(3):318–31.
46. McCloskey LA. The intergenerational transfer of mother– daughter risk for gender-based abuse. *Psychodyn Psychiatry*. 2013;41(2):303–28.
47. Sumner SA, Mercy JA, Saul J, Motsa-Nzuza N, Kwesigabo G, Buluma R, et al. Prevalence of sexual violence against children and use of social services — seven countries, 2007–2013. Vol. 64, *Morbidity and Mortality Weekly Report*. 2015.
48. Turchik JA, Garske JP, Probst DR, Irvin CR. Personality, sexuality, and substance use as predictors of sexual risk taking in college students. *J Sex Res*. 2010;47(5):411–9.
49. Graves KL, Leigh BC. The relationship of substance use to sexual activity among young adults in the united states. *Fam Plann Perspect*. 1995;27(1):18–33.
50. Mckeganey N, Neale J, Robertson M. Physical and sexual abuse among drug users contacting drug treatment services in scotland. *Drugs Educ Prev Policy*. 2005;12(3):223–32.
51. Grossman M, Kaestner R, Markowitz S. Get high and get stupid: the effect of alcohol and marijuana use on teen sexual behavior. *Rev Econ Househ*. 2004;2(4):413–41.
52. Tausczik YR, Pennebaker JW. The psychological meaning of words: liwc and computerized text analysis methods. *J Lang Soc Psychol*. 2010;29(1):24–54.
53. Córdón IM, Pipe ME, Sayfan L, Melinder A, Goodman GS. Memory for traumatic

- experiences in early childhood. *Dev Rev.* 2004;24(1):101–32.
54. Manheim M, Felicetti R, Moloney G. Child sexual abuse victimization prevention programs in preschool and kindergarten: implications for practice. *J Child Sex Abus.* 2019;28(6):745–57.
 55. Brilleslijper-Kater SN, Friedrich WN, Corwin DL. Sexual knowledge and emotional reaction as indicators of sexual abuse in young children: theory and research challenges. *Child Abus Negl.* 2004;28:1007–17.
 56. Putnam FW. Ten-year research update review: child sexual abuse. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry.* 2003;42(3):269–78.
 57. Davis MK, Gidycz CA. Child sexual abuse prevention programs: a meta- analysis. *J Clin Child Psychol.* 2000;29(2):257–65.
 58. Edwards VJ, Freyd JJ, Dube SR, Anda RF, Felitti VJ. Health outcomes by closeness of sexual abuse perpetrator: a test of betrayal trauma theory. *J Aggress Maltreatment Trauma.* 2012;21(2):133–48.
 59. Anderson GD, Anderson JN, Gilgun JF. The influence of narrative practice techniques on child behaviors in forensic interviews. *J Child Sex Abus.* 2014;23(6):615–34.
 60. Andrews SJ, Lamb ME. The effects of age and delay on responses to repeated questions in forensic interviews with children alleging sexual abuse. *Law Hum Behav.* 2014;38(2):171–80.
 61. Jones LM, Atoro KE, Walsh WA, Cross TP, Shadoin AL. Nonoffending caregiver and youth experiences with child sexual abuse investigations. *J Interpers Violence.* 2010;25(2):291–314.